

Arckép a Ferencvárosról

Csendes a Bakáts tér, olyan csendes, mint egy kisvárosi utca vasárnap délután. A házak lehúzott redőnyei mögött mintha élet se lenne. Bezárt a kötődé, a sarki tejés is, a borbélyüzletben már csak egyetlen ember üldögél. Az épületeket lassan szürkébe burkolja az este, csak a koraszülöttek kórházának házfala sárgállik a lámpafényben. Ha Czifra János tetemetrendező most hirtelen kilépne az Aszszonyságok díjának lapjai közül, azt hiszem, egy cséppet sem csodálkozna. Mert itt semmi sem változott. Pedig eltelt vagy jó negyven esztendő, mióta Krúdy úrral utoljára erre járt...

S a Páva utca is olyan, mint régen volt. Az apró házak falán mállik a vakolat, az udvarok kövei között fű serken, s kint van már a leander is — elmúlt a hosszú tél — a konyhaajtó előtt. Az egyik ablakból hegedűszó hallatszik, valaki gyakorol. A Ferenc téren lassan lombot hajtanak a fák és a téren át, a Berzenczey utca, meg a Tompa utca felől öregek érkeznek. Csupa öreg, mintha találkoznánk indulnának.

Csak a Mester utca vidám és zajos. Hiába, a szűk utcák között valóságos promenád a Mester utca. Az útesten autók robognak, villamos vágat Erzsébet felé és járdáit a nap minden szakában előnti a gyereksereg. Mert a Mester utca jószerint valóságos iskolaváros. Minden van itt, ami csak kell, általános iskolák, technikumok, gimnázium, éppen csak az egyetem hiányzik. Aztán túl a nagy téren, megint régi apró utcák...

Mintha végtelen távolban lenne ide Buda, orgonailatos kikapaszkozóival, örökké nap-sütötte domboldalával, a vilákkal, amelyek büszkén nézik a várost. Mintha a kék hegyek karéja egy távoli világ lenne, ahonnan napotig tart az út ide e régmúltat idéző városrészbe. Pedig ez a csendes, nyugalmat árasztó, kis utcák-tarkított táj, hol esténként — mintha vidéken volnánk — sok helyütt beszélgetni ülnek ki a házak elé, ez a munkások, kisemberek lakta szelíd vidék, amely a Belvárossal ölelkezik és a Dunáig, meg a távoli Kispesztig fut ki — a Ferencváros. Egy darab Budapest.

*

S egy darab történelem. Zsellérekéből, napszámosokból rekrutálódott munkásai építették fel a Soroksári út gyárait, s adták a korai munkásmozgalom első osztagait is. A tömegben, amely 1848 március 15-én a Múzeum előtt a szabadságot élte, ott voltak a ferencvárosi iparoslegények is. A ferencvárosi nép védelmező sűrűjében bujkált Tánicsics az önkény elől és az ő lapja, az Arany Trombita adja tudtára az országnak, hogy küszöbön az Általános Munkássegylet, az első munkáspárt megalakulása.

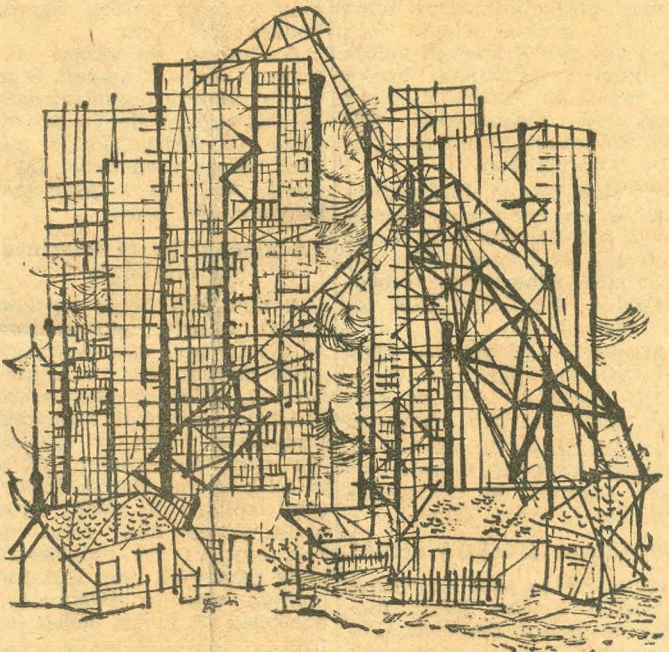
S a későbbi évek krónikájának lapjai is a ferencvárosi nép helytállásáról beszélnek. A Fegyvergyár, a Közvágóhid, a molnárok kemény bérharcáról, a »vörös péntek« sebesültjeiről, háborúellenes tüntetésekről és a Köblőszázalóiról, amely végigverekedte a Tanácsköztársaság minden frontját. S amikor a Horthy-rezsim csak a Valéria-telep, a Kiserdő, a Vágóhid utcai szükséglakások, meg a »Dzsumbuj« nyomorát tudta nyújtani, Ferencváros népe akkor is hallatta szavát. A Ráday utca 53. számú ház falán ma márványtábla hirdeti: ebben a házban működött a Kommunista Magyarországi Pártjának illegális nyomdaja. Hámán Kató, a hős munkásasszony járta ezeket az utcákat, József Attila szövegezte a röplapot, amely Sallai és Fürst életének védelmében emelte fel szavát és a Tompa utcában egy pincében — ma is láthatja, ki arra jár — ferencvárosi munkásfiatalok tanították először mőresre a nyilasokat.

*

Keresni régholtak lábnyomát, vajon érdemes? Nem kell keresni, az emlékek szin-

te elevenen élnek. A Mester utca 67-ben, ahol egykor Attila — csak így, ilyen közvetlen kedvességgel említik őt erre felé — tanult, minden kisdiák tud tőle verset. A Gát utca 3-ban, ahol lakott, Noszko néni napestig mesélne róla, édesanyjáról, nővéreiről. Em-

jobb vágóhídiak, molnárok, lejjebb a barakkokban meg munkanélküliek laktak. De munkanélküliek régen nincsenek, jövőre tán barakkok se lesznek, s ma már Angyal Béla sem az egyetlen mérnök erre felé. Megváltozott kérem a világ.

(Hajnál Gabriella rajza)

lékeznek rá a Ferenc tér öregei, emlékszik rá a Gát utca és hetyke szavai, amelyek a szülőház márványtábláját is ékesítik — »Hej burzsoá! Hej proletár! — Én, József Attila, itt vagyok!« — ma már egy nemzet szívében vernek visszhangot.

»Itt vannak azok a kis mellékutcák, amelyeknek harmadik emeletén nagy szegénységben meghúzódnak a könyvcsináló emberek, akik tehetőségüknel fogva nem kaptak helyet Pesten...« — e sorokat Krúdy írta önvallomásként a »Franzstadtról«, amely nélkül — se született volna meg a felejthetetlen Asszony-ságok díja, meg az Utolsó szivar az Arabszürkénél, meg a Hét bagoly... S Czifra János úr, az ezredes, meg a hullamosok nélkül bizony sokkal szegényebb lenne a magyar irodalom.

Móricz is járta e szűk utcácskákat, kirándulva az Üllői út 91-ből. Tanú rá Az asszony beleszól, a Rab orozslán, a Kiserdei angyalok, s mind a többi Móricz-írás, amelyeken keresztül a Ferencváros lakói ismét csak az irodalomba vándoroltak. S élt itt Kosztolányi is — »Másoknak is így nyíljatok, / Üllői úti fák / Szívjék az édes illatot, / a balzsamost, az altatót, / az est óráin át.« —, s lakott itt szegény Papp Károly is, irodalmunk korán letört reménysége, egy szoba, konyhás lakásban. S a Tompa utca jó öreg Vajda Jánosra is emlékszik, a szomszédos utcák meg régebbiekre, Fáy Andrássra, Vörösmartyra, Aranyra...

S az írókat, akik nem laktak itt, csak kirándultak és a Ferencvárostól nyertek ihletet, még tovább is sorolhatnánk: Jókai, Heltai, Molnár Ferenc... Zárjuk a sort egy nagy művész nevével, akinek képei a Ferencváros lelkeit idézik. Dési-Huber István az Ipar utca 11-ben élte nehéz, szép éveit. Halála másnapján — 1944. február 29-én — hangzottak el Radnóti Miklósnak a festő emlékére idéző szép szavai:

»Ember, vigyázz, figyelj meg jól ez volt a múlt, emez a vad jelen, — hordozd szívedben. Eld a rossz világot és mindig tudd, hogy mit kell senned érte hogy más legyen.«

*

Mi az úje régi városrészben, kérdeztem sokaktól. Mindenki mást mondott, s a szavak mozaikjából kerekedett ki a teljes válasz. Csizmazia Ferenc, sokan ismerik az öreg postást erre felé, hiszen huszonhat éve járja a Mester utca házait, éppen Angyal mérnökéknek vitt levelet, a Mester utca 65-be. — Oh kérem — mondja elgondolkozva — mérnökember azelőtt nemigen lakott erre, a körúti részen ott igen. Ezekben a házakban legfel-

Egy kiállítással zárult pályázat másféle változásról ad számot. Mit tud a Ferencvárosról? — kérdezte nemrég a kerületi könyvtár — hirt adtunk róla lapunkban is — és százával érkeztek a válaszok, amelyek telve vannak ismerettel, tudással, s a ferencvárosi táj, e szűkebb haza iránti odaadó szeretettel. — Csak egy szót kellett szólnunk az úttörőháztól — mondja lelkesedve Bojtor György, a kerület tanácsának elnöke — és mindenki tenni akart érte valamit. Menjen ki a Hámán Kató térre, nézze meg, micsoda palotát építünk. S nézzen szét a tereken, szülőlkéből rekrutálódott brigádok vigyáznak felváltva a gyerekek, s a hajdani »Dzsumbujban«, az Illatos úton gyermek-lakóbizottság őrzi a tisztaságot. Ferencvárosi változások.

Horváth János, a kerület párttitkára a Ferencváros iparjára büszke. A Laboratóriumi Felszerelések Gyárára, amely a magyar műszeripar egyik bázisa, a Fémáru- és Szerszám-gépgyára, amelyek csúcstechnológiát az egész világ ismeri, a 450 milliós beruházással továbbfejlesztendő Egyesült Vegyiművekre, a tizenhat elüzemre, s a kerület mintegy 62 gyárára, amelyek tavaly 746 millió forint értékkel adtak többet az országnak, mint 1960-ban.

S a beszélgetések során szó kerül a majd megszépülő Dunapartira, a lebontásra kerülő Mihalkovits-telepre, a kerület 16 bölcsődjére, a fejlődő kórházakra, a Hámán Kató téren kiépülő új városközpont — a változások sok-sok jegyére —, de a legtöbb szó mégis a volt Valériáról, a József Attila városrészről esik. Mert ez az új Ferencváros igazi jelképe, a jövő, mint ahogy a régi Valéria, ócska kalibáival a múlt, a nyomor testet öltött szimbóluma volt.

Jártam még gödrökkel teli, most szünető parkokkal tarkított házai között, amelyek majd 8200 családnak adnak otthon, nézegettem a pasztellszínű kis palotákat, amelyek, mint csirkék a kotlóst vesznek körül egy-egy égbeszökkenő toronyházat. S felmentem az egyik nyolcadik emeletére is, Szilágyi Jánosék erkélyéről csodáltam a tájat. A kubikgödörket, amelyek helyén — egy-két hónap még — szintén új házak állnak, az Ecseri-piac holnap talán már nem látható vásári nyüzsgését, a Népliget zöld szigetét, amely — innen úgy tűnik — összeolvad a távoli hegyek karéjával. Az aprócska utcák eltűntek a mélyben, csak a tetők végtelenje látszott, s a kitáruló nagyváros védelmezően ölelte magához e munkások, kisemberek lakta vidéket, amelynek neve: Ferencváros.